

34 ta' Jannar, 1951

Imballef:

L-Onor. Dr. W. Harding, B.Litt., LL.D.

Bitsa Cutajar pr. et ne. cersus Giuseppe Portughes ne. et. (*)

**Lokazzjoni d'Opera — Artefici — Kolpa —
Danni — Klawsola ta' Eżoneru.**

L-artefici għandu jiggarrantizzi l-bontà tax-xogħol tiegħu, u hu responsabili sa anki tal-kolpa tiegħi.

Il-klawsola ta' l-eżoneru, li biha l-artefici jaċċetta li jeżegwixxi x-xogħol b'riskju tal-kommittent, tista' tfisser biss illi, jekk ebda nuqqas ma jkun hemm mill-parti ta' l-artefici, u tigi ri kbar fl-oġġett avolja ma kien hemm ebda imperizja da parti tiegħu, allura, "casus sentit dominus"; imma ma tista' qatt tfisser illi l-artefici huwa eżonerat mir-responsabilità għall-kbar enki meta kien hemm imperizja da parti tiegħu.

Il-Qorti — Rat ie-ċitazzjoni li biha l-attriċi, wara li ppremettiet li hi kkonsenjat lill-konvenut, biex jiġi miżbugħ, coat ġdid kannella li kienet xtra £10. 12. 0, u li l-konvenut żebugh hażin fermi dana l-coat, tant li l-lum ma huwiex ta' min jilbsu, għaliex minli tbajja': talbet li, wara li jingħataw id-dikjarazzjonijiet u l-provvedimenti kollha meħtieġa, il-konvenut ikun minn dina l-Qorti kundannat iħallasha, in linea ta' danni, is-somma ta' £10. 12. 0, jew verjuri ammont ieħor, ekwivalenti għall-valur ta' l-insemmi coat, li sar inservibili bi htija tal-konvenut. Bi-ispejjeż kontra l-konvenut, interpellat għas-subizzjoni;

Omissis:

Ikkausidrat:

Illi mir-relazzjoni supplementari ta' l-espert nominat mill-Qorti, u fuq il-kweżiti ta' l-istess Qorti, jirriżulta illi l-konvenut, galadarba aċċetta li jiżbogħ il-coat ta' l-attriċi, kulur ftir aktar oskur mill-kulur li l-coat kellu oriġinarjament, kien irrisusso ppreveda li biż-żebgħa għall-kulur il-ġdid il-coat seta' jiżviluppa (t-tbajja' li fil-fatt tfaċċaw (fol. 73). Dana huwa riskju li tekniku għandu jipprevedi (ara ossevazzjonijiet tar-relazzjoni, fol. 72):

Il-konvenut qiegħed joffri ruħu fil-piazza lokali għal dan

(*) Konfermata fl-Appell, 28. 5. 1951.

ix-xogħol tad-“dyeing” (ara dokument fol. 17, bil-kliem “Portugues — Dry Cleaning Laundry and Dyeing Service”). Issa, l-artefiċi għandu jiggarrantixxi l-bontà tax-xogħol tiegħu, u hu responsabili sa anki tal-kolpa ljevi;

Jghid il-Vitalevi, fl-opra tiegħu “Appalto di Opere e Lavori”, no. 119, wara li jghid li l-artefiċi għandu jiggarrantixxi li x-xogħol isir tajjeb:— “Egli infatti la promette implicitamente per ciò solo che si presenta e si offre all'esecuzione— spondens tamquam artifex tenetur de omni culpa artis”. Tanto basta a concludere che l'assuntore rimane in genere tenuto non solo della colpa lata, ma anche della lieve”. Propożizzjoni din akkolta u applikata mill-kompjant Imħallaf Dr. Luigi Camilleri fil-kawża App. Inf. “Carabott vs. Bugeja”, 14. 8. 22;

Għalhekk, għaladarba l-konvenut assunna li jiżbogħ il-coat bla ma wissa lill-attriċi bil-probabilità tal-konsegwenzi li fil-fatt avveraw ruħhom, huwa għandu jkun ritenut responsabili anki jekk in-nuqqas ta' previzzjoni u tat-twissija lill-attriċi jitqisu bħala “culpa laevis”;

Il-konvenut invoka wkoll il-klawsola ta' ezoneru kontenuta fid-dokument fol. 17 (tergo), feju hemm il-kliem “All articles for dyeing are accepted at owner's risk only”. Hu car, però, illi dina l-klawsola tista' tisser biss illi jekk ebda nuqqas ma jkun hemm mill-parti ta' l-artefiċi, u tigrri hsara fl-oġġett avvolja ma kien hemm ebda imperizja da parti tiegħu, allura “casus sentit dominus”. Ma tista' qafu tisser li l-artefiċi għandu jkun ezonerat meta jkun hemm imperizja mill-parti tiegħu. Interpretazzjoni simili kienet tkun mhux biss kontra l-bwona fede, li hi “spiritus vivificans commercii”, imma kienet tkun immorali, għaliex prattikament t'newtralizza l-obligu li suppost li jassumi l-artefiċi, u tneħħi kwalunkwe idea ta' volontà serja mill-parti tiegħu. Kwantu għall-klawsola l-oħra ta' ezoneru, kontenuta fl-ewwel paragrafu tad-dokument fol. 17, it-tbajja' ifaċċaw, skond il-perizja, in-konsegwenza ta' l-operazzjoni tad-“dyeing”, u mhux minħabba “defects in manufacture, deterioration, or to wear or exposure” — “dyeing” li ma jmissux sar ladarba kien hemm dak ir-riskju, anmenokkè r-riskju ma giex aċċettat mill-kom'tent, li ma hux il-każ;

Għalhekk il-konvenut hu responsabli għad-danni;

Issa, fit-tielet paragrafu tad-dokument fol. 17, "in the event of loss for which the Firm may be liable" jinghad li l-hsara għandha tkun limitata għal nofs il-valur originali ta' l-oġġett, basta ma tkunx aktar minn £5;

Per sè d'na l-klawsola setgħet tkun talvolta valida bħala determinazzjoni preventiva tad-danni. Imma f'dana l-każ ma t'swiex, għaliex ma hemm ebda prova ta' l-aċċettazzjoni tagħha mill-parti ta' l-attriċi "fil-mument tan-negozju". Infatti, mill-provi deher illi "wara" li l-konvenut aċċetta li jiżbogh il-coat, u "wara" li l-coat kien g'e konsenjat biex jinżebagħ, u għalhekk "wara li n-negozju kien g'a konkjuż", il-kommesa tal-konvenut tat dik il-karta — simili għad-dokument fol. 17 — lill-attriċi. Kwindi dawk il-kondizzjonijiet ma setgħux jiffermaw parti minn negozju g'a konkjuż;

L-attriċi xtrat il-coat bil-prezz ta' £10. 12. 0; però kienet lahqet libritu xi għaxar darbiet. Għalhekk il-Qorti tiffissa l-valur tiegħu fil-mument tal-konsenja "arb trio boni viri" bħala ta' £8, stante d-deprezzament li tissubixxi haġa wżata; anki apparti m'd-deterjorament tagħha materjali;

Għal dawna r-raġunijiet il-Qorti tiddeċidi;

Billi tilqa' l-istanza, u tikkundanna lill-konvenut, fil-kwalità li biha assuma l-attijiet, iħallas lill-attriċi, bħala danni, is-somma ta' £8. Bl-ispejjeż.